

Vidnesbyrd om god vilje til at stride gjennom den haarde tid

Taler

Nicolai Rygg

Dato

19 februar 1923

Sted

Norges Bank, Kristiania

Omstendigheter

Sentralbanksjefens årstale

- 1 Ved forrige aarsskifte var der enkelte tegn til lysning. Iaar er disse tegn tydeligere i de ledende lande. Der har i aaret været en fremgang; prisene er blit mere stabile, paa forskjellige omraader spores øket produktion og omsætning, og med det større liv er ogsaa industripapirer gaat op. Alt i alt har man ment at kunne
- 5 betegne stillingen som haabefuld, og indtrykket herav er maaske blit noget forsterket mot den mørke finansielle bakgrund. Men iethvert fald er der saa mange og vigtige spørsmåal inden den mellemfolkelige omsætning uløste, at spaadomme om fremtiden maa ledsages av sterke forbehold.
- 10 Saa indtrængende som mulig har Norges Bank tidligere fremholdt, at man i tide maatte ruste sig mot de kommende vanskeligheter. Der maatte bremses med gjældsstiftelsen. Det blev nødvendig at holde igjen, fordi man allerede var kommet for langt ut, og det var at forutse at mange forretninger maatte avvikles. Det gjaldt at gjennomføre dette uten at tapene blev altfor store, likesom mange
- 15 værdier stod til at redde, om man traf de nødvendige foranstaltninger.

- De opgaver som meldte sig, var ikke bare av negativ natur; ti det gjaldt paa bedste maate at opretholde produktionen, og Norges Bank har for sin del i denne tid grepet støttende ind paa en række omraader, ogsaa saadanne som
- 20 ellers laa os fjernt. Overalt hvor det gjalt laan til driftskredit, og forutsætningene for økonomisk produktion var tilstede, har Norges Bank i vid utstrækning forstrukket de næringsdrivende med laan eller forsynt deres banker med de fornødne midler, naar disse ikke magtet det selv.
- 25 Man maatte rive sig løs fra de tilvante forestillinger om værdier og gjøre sig fortrolig med at der nu maatte regnes med andre og nye maål. Det er farlig at

regne med et omslag, og at alt da vil rette sig igjen; ti naar de onde aar er forbi, vil de magre følge efter.

30 Har nu Norges Bank faat støtte under dette sit arbeide? Herpaa kan svares baade ja og nei. Mange har først sent latt sig overbevise om at de høit opskrudde værdier maatte ned, og alene motstræbende har de erkjendt de lidte tap, hvilke maa gjøres op, førerid man kan faa fast grund under fatterne. Imidlertid har de forsømt anledningen til at gardere sine interesser, de daarlige engagementer er
35 blit endnu daarligere, og stillingen blit forværret, fordi de nødvendige skridt ikke blev tat itide. Og heller ikke hvad omkostningene angaar, er den nødvendige reduktion foretat i betimelig tid; selv selskaper som maa søke nødhavn, har et utstyr av gager som ikke hører den nye tid til. Ogsaa i dette stykke har man ligget efter.

40

Aaret 1922 har bragt en møisommelig oprydning, oppgjør med debitorer, akkorder, realisationer, ordninger og refinansieringer av mange slags. I dette arbeide har Norges Bank maattet delta langt utover vanlig maalestock, bl. a. gjennom den kontrol paa saamange punkter, som nu maa øves. Adskillige
45 foretagender som ikke har sta at til at redde, har først været forelagt Norges Bank, og det synes at være en utbredt forestilling at Norges Bank har at yde sin tribut til alle mislykkede foranstaltninger i dette land.

Jeg nævnte ovenfor de positive opgaver som melder sig i en tid som denne, og
50 vel den viktigste av disse opgaver har været at yde vore banker den støtte som tidernes ugunst gjorde nødvendig. Bankene er i stor utstrækning samlingspunktet for de økonomiske interesser og bærere av det økonomiske liv i distriktet. Det gjælder provinsbankene, viktige for den økonomiske virksomhet inden sit distrikt; det gjælder i ikke mindre grad de større banker, bare at
55 interessene her er saa meget større og vidt forgrenede, de bedrifter som er avhængige av dem, saa meget talrikere, og det omraade som vilde rammes, saa meget større. En banks sammenbrud er ikke bare tapet av dens kapital, men det er en ulykke forde mange som har sine sparemidler anbragt der og ikke mindst for alle dem som har laan for at holde produktiv virksomhet i gjænge. Her er
60 kjernen i dette rekonstruktionsarbeide. Det er hensynet til den produktive virksomhet, til arbeidslivet, som er det avgjørende. De virksomheter som har livets ret, søkes herigjennem holdt oppe. Det er en økonomisk opgave, og det er tillike en social opgave av rang. Uten disse anstrengelser vilde stillingen ha været saa meget mere trøstesløs. Det er nu lykkedes at holde stillingen i paavente av at

de forskjellige næringer og banken selv atter faar fast grund under sig, og det har været en langt mere rationel fremgangsmaate end at foranstalte knald og fald, hvis virkninger efterpaa maatte avbøtes med betydelige ofre. Det har derimot aldrig været vor hensigt at skjule de feil som er begaat, og Norges Bank har ogsaa
70 ment, at der er fuld grund til, i en lov at fastsætte de grnndsætninger for bankvirksomhet, som burde ha været fulgt, men som saa ofte er blit tilsidesat.

Vi har ikke ydet vor støtte uten at vi mente at der var en kjærne av sundt forretningsliv, som det gjaldt at værne. Vi har utstyrt bankene med virkemidler
75 tilstrækkelige til at arbeide sig fremover. I intet tilfælde har vi gaat med uten at vi mente at ordningen vilde bære frem. Men dermed er ikke alt gjort. Der stilles ogsaa krav til distriktet. Vi har søkt at finde nye mænd, som fortjener tillid. Der maa foregaa en utrensning. Det som ikke er holdbart maa gjøres op. Der kræves en fast vilje fra alle sider for at kjæmpe banken frem og gjøre det bedste ut av
80 situationen. Vi anerkjender det dygtige arbeide, som der er levert paa saa mange hold.

De beretninger som er git av vore avdelinger rundt omkring i landet gir ikke noget opmuntrende billede av den økonomiske stilling. I det hele er forholdene
85 trykket. Lys og skygge falder ikke like overalt, men arbeidslivet er dog holdt oppe, og der er ogsaa i aaret indtraadt en væsentlig bedring i arbeidsledigheten. Jordbruket er fremdeles det trygge underlag for vor økonomiske bygning, og denne næring vil med seig energi arbeide sig gjennom de vanskeligheter, som følger med de ugunstige driftsvilkaar. Skogbruket, har ligget nede, men vil
90 efterhvert arbeide sig op, om man vil lempe sig efter de nye forhold. Industrien bar en vanskelig stilling, men vigtige grene har tilbakelagt et godt stykke av trængslernes vei. Eksporten har været i stigende. Skibsflaaten blev i aaret sat i drift igjen, men utbyttet har ikke været tilfredsstillende, og utsigterne for den nærmeste fremtid er heller ikke lyse. Fiskerierne, hvori Norges Bank har
95 betydelige interesser, har i større utstrækning end de fleste næringer, evnen til at indrette sig efter de ændrede forhold, men ogsaa dette aar har bragt os bekymringer. Vi har lagt den bedste vilje i arbeidet, ydet støtte saa langt vi har formaadd; men til det hasardiøse ved næringen er der kommet nye usikkerhetsmomenter, som har bragt os stadig nye skuffelser, og som uvilkaarlig
100 tvinger os til større tilbakeholdenhet. Vi kan ikke forsvare at fortsætte i samme omfang under saa uvisse arbeidsvilkaar.

Aaret 1922 bar bragt prisnivaet et stykke videre nedover. Lønningene, hvis

105 regulering nedad begyndte altfor sent i vort land, blev i aaret sat ned ikke
ubetydelig. Ogsaa 1923 maa bringe en væsentlig reduktion. Uten en saadan blir
vort arbeide for økonomisk gjenopbygning frugtesløst. Omkostningerne maa
succesivt lavere ned. Naar man taler om virkningene av fortsat prisfald, maa
110 adskillig lavere end prisnivaaet.

Avviklingens virkninger vil først succesivt kunne spores i Norges Banks
regnskaper. Seddelomløpet er redusert, derimot staar Norges Banks utlaan
fremdeles meget høit, og det skulde derav synes at man ligger tilbake. Norges
115 Bank omfatter imidlertid det hele land, og de enkelte avdelinger gaar ikke frem i
geled. Forholdene er ikke like i alle distrikter, og utviklingen blir derfor bugtet.
Ser man nærmere til, er porteføljen ved en række avdelinger gaat betydelig ned.
Ved 13 avdelinger er porteføljen fra ultimo januar 1921 til ultimo januar 1923
sunket med over 40 %. Ved en række av de øvrige avdelinger staar man endnu
120 ved det første stadium. Paa den anden side er porteføljen i Bergen og særlig ved
Hovedsættet vokset som følge av de stigende krav.

Utviklingen maa ha sit fortsatte forløp som hittil. Der gjør sig gjældende en
tilbøielighet til at søke kunstige midler for at lette det uundgaelige tryk. Men
125 tingene maa nu ha sin gang uten kunstige midler av nogen art. I de sidste aar har
man set at indskudsmidlene gaar sterkt ned i enkelte banker og instituter, mens
midlerne paa den anden side ophobes i andre instituter. Nu maa man i det hele
være forberedt paa en nedgang i indskudskapitalen, og det faar man søke paa
bedste maate at indrette sig efter. Men det maa indrømmes, at den ujevnhet som
130 er opstaat, skaper mange vanskeligheter, fordi det paa den ene side blir for knapt
til at møte næringslivets legitime behov, og paa den anden side fristelsen til at
anbringe midler til formaal som under de nuværende forhold burde staa i anden
række, blir for stor. Man har ment at kunne komme over disse vanskeligheter
ved at skape et institut for utligning, men efter Norges Banks opfatning stikker
135 aarsaken dypere. Norges Bank har arbeidet med dette problem i flere aar. Hvor
distrikter i større eller mindre grad er blottet for de nødvendige virkemidler,
har Norges Bank maattet træde til og har formaset dette uten at skape nye
kreditmidler, idet fonds som for øieblikket var ledige ved andre avdelinger, har
kunnet overføres. Videre har Norges Bank latt gode forretninger som blev
140 tilbudt den, overtages av private banker som ønsket at placere sine midler. At de
banker som er avhængige av Norges Banks støtte, gjerne vilde se tilgangen av
midler øket for at kunne fortsætte paa tidligere baner, eller i ethvert fald utskyte

de uundgaaelige opgjør er forstaaelig; men likesaa klart er det at Norges Bank
145 ikke kan staa til tjeneste hermed. Overhodet er markedet for veksler nu sterkt
begrænset av grunde som hænger sammen med hele den økonomiske situation.
Vi har dog i ikke saa liten utstrækning formidlet rediskontering mellem private
banker. For sparebankers vedkommende er det dog neppe mulig at komme til
synderlige resultater, fordi anbringelserne efter sin natur ikke passer for dem. De
150 største resultater vil opnaaes ved overførsler av engagementer fra bank til bank.
De banker hvis virkemidler er blit formindsket, maa finde sig i at mindske sine
forretninger. Det lar sig ikke gjøre at opretholde det tidligere indbyrdes forhold
mellem bankerne; endel av dem maa bli mindre, andre større; men denne proces
tar nødvendigvis tid.

155 Det er naturlig at spørsmålet om en stabilisering av valutaen indtar en bred
plads i diskussionen herhjemme og ute. Det sidste aar har bragt en bedring, og
variationerne har ikke været saa voldsomme. Denne utvikling kan ikke forceres
uten at det vil kunne medføre stor skade. Man maa forsiktig maale pulsslaget i
160 det indenlandske omsætningsliv, og foreløbig har bestræbelserne maattet rettes
paa at styrke den økonomiske stilling inden landet. Det samme hensyn har
medført at man har regulert diskontoen med størst mulig lempe og ført den ned
saa langt som forsvarlig. Dertil kommer at en stabilisering kræver en indsats av
guldbeholdningen og utnyttelse av kredit i fremmede lande, og man magter ikke
165 at gjøre forgjæves forsøk. Kræfterne maa sætt es ind naar øieblikket er inde.
Endnu er der saa megen usikkerhet tilstede, at taalmodighet er paakrævet. Det
gjælder næringslivets stilling; det gjælder ogsaa de offentlige financer. Ogsaa her
er erkjendelsen kommet sent, og vi føler stadig trykket under vort arbeide. Det
lar sig derfor ikke gjøre for øieblikket at opstikke nogen sikker plan; men om
170 man foreløbig maa sætte arbeidet ind paa den indre front, modnes derigjennem
spørsmålets endelige løsning.

Selv de sterkest stillede lande har ikke dristet sig til at opta guldspørsmålet til
endelig løsning. Foruten de offentlige diskussioner har der ogsaa underhaanden
175 været arbeidet med dette, derunder ogsaa om en samvirken av flere lande; men
man har ikke fundet tidspunktet inde.

Paa den internationale konference i Genua ifjor vaar blev sterkt betonet
nødvendigheten av et internationalt samarbeide paa dette omraade. Det blev
180 opstillet som maal at istandbringe en konvention mellem saa mange lande som
mulig. Konferansen fandt at man maatte bygge paa guldmyntfoten, som bør

søkes suksessivt gjennomført, idet landene eftersom den økonomiske
gjenopbygning rykker tilstrækkelig frem, etablerer et frit guldmarked. I
185 konventionen skulde de enkelte lande erklære at de setter sig dette som maal.
Hvert land vil saa naar tiden er inde, fastsætte myntenheten, enten efter den
gamle paritet, eller efter en ny som ligger nærmere den faktiske kurs.
Forutsætningen herfor er at regjeringene dækker sine statsutgifter uten at ta
tilflugt til seddelpressen eller til bankkredit. Der opstilles videre regler for en
190 effektiv gjennomførelse av programet varig samarbeide mellem centralbankene i
flest mulige land for at træffe de nødvendige foranstaltninger til at underbygge
systemet og lette gjennomførelsen, særlig gjennom etablering av fornødne
reserver i form av bankkrediter, veksler og andre passende likvide midler. Det
blev henstillet til Bank of England at sammenkalde de forskjellige landes central
195 banker til et saadant møte ifjor; men det viste sig at tiden endnu ikke var moden
til at træffe disse forberedende skridt, og møtet blev skudt ut.

Alt i alt har aaret bragt os et godt stykke fremad. Der er produktionsgrener hvor
der for et aar tilbake saa temmelig broget ut, men hvor forholdene nu ligger
200 bedre tilrette, og tiden har vist at hjelp som vi ydet under noksaa usikre forhold,
var paa rette plads. Der er dele av landet, hvor stillingen er særlig tung, og
gjennemgaaende er den trykket. Men vi ser dog ogsaa saa mange vidnesbyrd om
god vilje til at stride gjennom den haarde tid og om indsats av energi og
dygtighet. Og det er først og fremst dette, som gir haab for det fortsatte arbeide.

205

Jeg gaar dernæst over til at behandle vort regnskap for 1922. Aarets inntægt med
210 fradrag av omkostninger m. v. utgjør kr. 19,688,255.97. Som det var at forutse
med den synkende rente, ligger inntægten adskillig lavere end ifjor, da den var
omkring 28 ¼ million kroner. I 3 aar: 1918, 1920 og 1921 har inntægten ligget
over 20 millioner. Etersom avviklingen skrider frem, maa der ventes en
yderligere reduktion som en naturlig følge av utviklingen.

215

Efter repræsentantskapets bestemmelse er overskuddet besluttet anvendt paa
følgende maate:

Avskrivninger..... kr 15,455,537.27
Der utbetales som utbytte til aktionærene 9% kr 3,150,000.00
220 Staten faar..... kr 1,076,174.96

Mens resten eller..... kr 6,543.74
henlægges til reguleringsfondet.

225 Alt i alt har vi i de 2 sidste aar avskrevet av aarets indtægt vel 28 millioner kroner.
Tilbage blir der staaende paa boers konto vel 22 millioner kroner. Under denne
konto posteres alle papirer som ikke er berigtiget inden utgangen av den efter
papirets forfald følgende maaned, saaledes at der kan ventes at indgaa betydelige
beløb. Der er i aaret ført over paa denne konto betydelige beløb i forbindelse
230 med banker som er indstillet, men hvorpaa sukcessivt betydelige avbetalinger
kan ventes. Ved siden av boers konto har vi den direkte støtte til banker. Aaret
har gjort deltagelse i en række rekonstruktioner nødvendig; men vi har holdt os
for øie, at disse ofre maatte staa i forhold til vore reserver, og delkrederefondet
staar opført med 42.7 millioner kroner for at møte de vanskeligheter som
235 melder sig.

Kilde

www.norges-bank.no

URI

240 <https://www.virksommeord.no/tale/vidnesbyrd-om-god-vilje-til-at-stride-gjennem-den-haarde-tid>

245

250

255